

Frontex i skuddlinjen

[Sten Inge Jørgensen](#)

Båter med migranter presses tilbake. Uregistrerte lobbyister fra overvåkningsindustrien møter åpne dører, og menneskerettighetshensyn skyves til side. Dette er noen av beskyldningene som nå reises mot EUs grensevaktorgan Frontex, noe som gjør det stadig mer utfordrende for byråets leder, Fabrice Leggeri, å beholde jobben.

– Han bør trekke seg med umiddelbar virkning, sier rapportør for Schengen-samarbeidet i Europaparlamentets justiskomité, Tanja Fajon, til Morgenbladet.

Frontex ble opprettet i 2004, men ble kraftig rustet opp etter at flyktningkrisen slo inn over Europa i 2015. Fajon er særlig provosert over at byrået ennå ikke har fått på plass 40 offiserer som skal overvåke at Frontex ikke bryter med EUs fundamentale verdier – et vedtak Europaparlamentet fattet i 2018.

Frontex

Det europeiske grense- og kystvaktbyrå, med hovedkvarter i Warszawa.

Byrået ble opprettet i 2004, men kraftig oppgradert etter flyktningkrisen i 2015. Hovedoppgaven er å bistå medlemsland som ønsker hjelp til å sikre Schengen-området yttergrenser. Det gjelder blant annet såkalt «irregulær migrasjon», grenseoverskridende kriminalitet og menneskesmugling.

Frontex har nå det største budsjettet av alle EU-byråer: 5,6 milliarder euro i inneværende budsjettperiode.

Hard linje.

– Frontex har fått stadig mer makt og ressurser de siste årene, forteller Trym Nohr Fjørtoft, som forsker på Frontex ved Arena – Senter for europaforskning ved Universitetet i Oslo.

– Tidligere var de avhengig av bidrag fra medlemsstatene, nå kan de ansette egne grensevakter og kjøpe eget utstyr. Det er en organisasjon som i stadig større grad får «et eget liv».

Under flyktningkrisen for seks år siden reiste land etter land i Europa nasjonale grensevern, selv om de egentlig ønsket å bevare det grenseløse Schengen-samarbeidet. Løsningen ble å sikre yttergrensene i fellesskap, mot «irregulær migrasjon», menneskesmugling og kriminelle nettverk.

Asylretten skulle bestå, og man kunne argumentere for at Frontex var et mer humant prosjekt enn alternativene. En opprustning av nasjonale grensevern ville nemlig i ytterste konsekvens føre til en overbelastning i Hellas og Italia, og øke sannsynligheten for at migranter ble avvist også der.

– Vi kan anta at mange av EUs medlemsstater ville kjørt en hard linje helt uavhengig av Frontex. Det er ganske stor grad av politisk enighet i Europa rundt Frontex sitt overordnede mandat, sier Fjørtoft.

Han legger til at flere argumenterer for at Frontex' tilstedeværelse bidrar til å «løfte» grensevaktens praksis opp på et anstendig europeisk nivå.

Pushback.

Men virkeligheten har kommet snikende. EU-landene klarer ikke å bli enige om en mer solidarisk fordeling av asylsøkerne. Det har også vist seg at Frontex i begrenset grad kan operere uavhengig av vertslandet de samarbeider med i hver enkelt operasjon. Særlig den greske kystvakten er

flere ganger blitt beskyldt for å presse båter med migranter ut av gresk farvann, uten at passasjerer som ønsket det, fikk mulighet til å søke asyl – et prinsipp Frontex er forpliktet til å etterleve.

Frontex har flere ganger benektet kjennskap til slike tilfeller, men i fjor høst dokumenterte europeiske medier at byrået seks ganger har vært enten direkte involvert i en såkalt «pushback», eller hatt et fartøy i nærheten da det skjedde. Ved ett eksempel fra 8. juni i fjor samarbeidet en rumensk Frontex-båt angivelig med et gresk kystvaktskip om å presse flyktninger tilbake til tyrkisk farvann.

Mediegranskningen, som blant annet ble gjennomført av Der Spiegel og Bellingcat, skildret et «solidarisk» miljø blant grensevokterne, der Frontex-ansatte sjelden eller aldri ville rapportere om brudd på EUs regelverk hos den greske kystvakten. Derfor er det ikke sikkert at ledelsen av Frontex faktisk har håndfast kunnskap om hvordan grensevernet arter seg i praksis.

Europaparlamentet valgte likevel å grille Frontex-sjef Fabrice Leggeri i desember i fjor. Da forklarte han at han har «sendt brev» til greske myndigheter hver gang han har fått informasjon om regelbrudd, men medga samtidig at det kanskje ikke hadde hatt så stor effekt. Ifølge nettstedet euractiv.com sa Leggeri at han ikke kunne svare «jeg stoler ikke på deg» dersom Hellas oppga at det ikke er skjedd noe brudd på EU-loven.

Lobbyvirksomhet.

Opprustningen av Frontex er et prestisjeprosjekt for EU, noe som synliggjøres ved at de nå er det EU-byrået som mottar mest penger – hele 5,6 milliarder euro for inneværende budsjettperiode. Går alt etter planen, skal den samlede innsatsstyrken telle 10 000 tjenestemenn og -kvinner. Som politifaglig myndighet skal de også utrede hvilket sikkerhets- og overvåkningsutstyr som trengs for å vokte Europas grenser, før det vedtas

av medlemslandene. Og her skorter det på innsynet, ifølge en rapport fra den tyske tv-kanalen ZDF og den ikke-statlige organisasjonen Corporate Europe Observatory. Frontex beskyldes blant annet for å invitere selskaper som ikke er registrert i lobbyregisteret, til å presentere produktene sine, og at dette skjer uten deltagelse fra menneskerettighetsgrupper.

Allerede i 2019 presset Europaparlamentet byrået til å etablere et system for registrering av lobbyister, men i februar 2021 var det ennå ikke implementert. I desember ble Frontex' hovedkvarter raidet av Olaf, Det europeiske kontor for bedrageribekjempelse. Ifølge Politico spente kontorets bredt formulerte begrunnelse fra mistanke om vanstyre til granskning av såkalte «pushbacks».

EU er i ferd med å miste tålmodigheten. Ifølge Der Spiegel har kommissær for Schengen og indre sikkerhet, Ylva Johansson, gått langt i å antyde at Leggeri ikke lenger har hennes tillit: «Det er blitt vanskelig å holde oversikt over alle feilgrepene.»

Men selv om hun skulle være enig med Europaparlamentets Tanja Fajon i at Leggeri må gå, avgjøres ikke hans skjebne i Brussel. Det er styret i Frontex som har ansatt ham, og der sitter representanter fra alle medlemslandene i Schengen-samarbeidet – inkludert Norge (se undersak).

I strid med mandatet.

– Noe av utfordringen bunner i at Frontex, som EU-byråer flest, har et oppdrag basert på et fagfelt. De skal ha en viss uavhengighet fra politikerne, sier Arena-forsker Trym Nohr Fjørtoft.

Han mener det er grunn til å stille spørsmål ved om byråets autonomi er for stor.

– De er riktignok forpliktet til å følge EUs lovverk. Men hvis de var tettere

underlagt EU, kunne det bli enklere å oppnå ettersyn og åpenhet rundt aktivitetene deres.

Fjørtoft understreker at flere utfordringer ville vedvare selv med et slikt grep. Medlemsstater kan stilles til ansvar i både egne domstoler og den europeiske menneskerettighetsdomstolen, men det er vanskeligere stille Frontex til ansvar på denne måten.

– Dessuten ligger kompetansen til å innvilge asyl fortsatt helt og holdent hos medlemsstatene, og de har også ansvaret når det varsles om menneskerettighetsbrudd. Jo mer ansvar Frontex får for grensekontrollen, desto større kan denne asymmetrien bli.

EU-parlamentariker Tanja Fajon tror Frontex kan gjenvinne sin kredibilitet dersom byrået får på plass mekanismer for innsyn og kontroll. Hun legger til at Europaparlamentet kommer til å prioritere denne saken høyt i tiden fremover. I april skal de legge frem en ny rapport hvor ikke bare Frontex, men også flere av medlemslandene, kritiseres for å ikke etterleve EUs regelverk. I utkastet Morgenbladet har sett, kreves det blant annet at EUs byrå for fundamentale rettigheter gis en utvidet operasjonell rolle for å sikre at disse rettighetene skal etterleves ved yttergrensene.

– Frontex er jo i prinsippet blitt driftet både i strid med lovverket og sitt mandat, oppsummerer Fajon.

Norsk politi: – Vi tar kritikken mot Frontex på alvor

Politidirektoratet sitter i styret for Frontex på vegne av Norge. Da Morgenbladet ba direktoratet om å svare på spørsmål om kritikken mot byrået, fikk vi skriftlig svar fra seniorrådgiver Ellen Louise Ahnfeldt.

«Påstandene om at Frontex har kunnskap om såkalte pushbacks, og eventuelt også er involvert direkte eller indirekte, er en særdeles viktig sak i Frontex' styre og også for oss.

Norsk politi har ikke deltatt i noen av de sjøoperasjonene som er berørt av påstandene», skriver Ahnfeldt, og tilføyer at «all virksomhet i regi av Frontex foregår innenfor rammene av EUs og Frontex' omfattende regelverk og kontrollmekanismer for å ta vare på grunnleggende rettigheter».

Hun forteller at Frontex-styret har avholdt flere møter for å drøfte påstandene om brudd med EUs regelverk. Nylig nedsatte styret en arbeidsgruppe som skal granske disse påstandene, avklare regelverket og foreslå bedre kontrollmekanismer. «Politidirektoratet legger stor vekt på arbeidet denne gruppen gjennomfører og er representert i gruppen. Arbeidet er ikke slutført.»

Direktoratet vil ikke uttale seg om Frontex' mulige brudd på EUs lobbyregister-regler, annet enn at byråets mandat krever samarbeid med ulike forskningsmiljøer og aktører som er relevant for grensekontrollvirksomhet – for eksempel leverandører av avansert overvåkningsteknologi.

«Dersom Frontex i denne sammenhengen på noen måte har brutt med EUs regler for lobbyvirksomhet, eller lobbyregisteret, er det ukjent for oss og denne saken er ikke kjent for styret i Frontex.»